

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่าน

Factors Influencing village public health volunteers performance in Nan Province.

(Received: September 21, 2026; Revised: September 27, 2026 ; Accepted: September 29, 2026)

ประดับ เพ็ชรจรูญ¹Pradub Pritcharoon¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการปฏิบัติ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และความรู้ด้านสาธารณสุขของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่าน และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่าน ประชากร คืออาสาสมัครสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขต จังหวัดน่าน จำนวน 1,151 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และทดสอบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (pearson correlation coefficient) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regrsson Analysis) ด้วยวิธี Enter

ผลการวิจัยพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่าน มีผลการปฏิบัติงาน ซึ่งประเมินจากการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่าร้อยละ 77.36 เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง มีเพียงร้อยละ 6.6 ที่ไม่เคยเข้าร่วมเข้าร่วม และการศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน พบว่ามีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก โดยมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ทางสังคมสูงสุด รองลงมาคือด้านความเจริญก้าวหน้า และด้านการดำรงชีพ ตามลำดับ ส่วนใหญ่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่าน มีความรู้ด้านสาธารณสุขอยู่ในระดับดี จากการตรวจสอบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่าน พบว่าตัวแปรทั้ง 12 ตัว ร่วมกันอธิบายความผันแปรผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่าน ได้ร้อยละ 12.10 โดยพบว่าตัวแปรแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความเจริญก้าวหน้า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ตัวแปรระยะเวลาในตำแหน่ง อสม. และตัวแปรรายได้ ที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่านที่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความเจริญก้าวหน้า และแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มขึ้นเพิ่มขึ้น จะทำให้ผลการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น 0.056 และ 0.040 คะแนน ตามลำดับ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่านที่มีระยะเวลาในตำแหน่ง อสม.เพิ่มขึ้น 1 ปี จะมีผลการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น 0.020 คะแนน และ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่านที่มีรายได้เพิ่มขึ้น จะมีผลการปฏิบัติงานลดลง 0.015 คะแนน และเมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีอำนาจในการทำนายที่ดีที่สุด คือ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความเจริญก้าวหน้า

คำสำคัญ: อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน, ผลการปฏิบัติงาน, แรงจูงใจ

Abstract

This research entitled "Factors Influencing Village Public Health Volunteers' Performance in Nan Province" aimed to study the performance, work motivation, and public health knowledge of village health volunteers in Nan Province, as well as to investigate the factors influencing their performance. The population consisted of 1,151 village health volunteers currently operating in Nan Province. Data were collected using a questionnaire. Statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, and standard deviation. The factors influencing the volunteers' performance were analyzed using the Pearson correlation coefficient and Multiple Regression Analysis with the Enter method.

The results revealed that regarding the performance of village health volunteers in Nan Province valuated through activity participation 77.36% of them participated in every activity, while only 6.60% had never participated.

¹ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน

Concerning work motivation, the volunteers exhibited a high level of overall work motivation, with social relationships being the highest-ranked aspect, followed by career advancement and livelihood maintenance, respectively. Most village health volunteers in Nan Province possessed a good level of public health knowledge. The analysis of factors influencing performance showed that all 12 independent variables together accounted for 12.10% of the variance in the performance of village health volunteers in Nan Province ($R^2=0.121$, $R^2=0.121$). Specifically, work motivation regarding career advancement, work motivation regarding social relationships, duration of tenure as a volunteer, and income were found to have a statistically significant influence on the volunteers' performance at the 0.05 level. Village health volunteers with higher motivation in career advancement and social relationships demonstrated an increase in performance by 0.056 and 0.040 points, respectively. Those with an increase of 1 year in their volunteer tenure showed an increase in performance by 0.020 points, whereas those with higher income showed a decrease in performance by 0.015 points. Furthermore, the best predictor variable for the volunteers' performance was work motivation regarding career advancement.

Keywords: Village Health Volunteers, Work Performance, Motivation

บทนำ

ทิศทางแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – พ.ศ. 2570) ให้ความสำคัญที่ 9 ที่มุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งของระบบสาธารณสุขปฐมภูมิ โดยอาศัยกลไกของอาสาสมัครในระดับพื้นที่ เพื่อยกระดับความมั่นคงทางสุขภาพ และการดูแลตนเองของประชาชนในชุมชน เพื่อรองรับการเป็นสังคมผู้สูงอายุทั้งในด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ และที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ยกระดับการบริหารจัดการระบบสุขภาพ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความยั่งยืนในระยะยาว โดยพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารทรัพยากรด้านสาธารณสุข บูรณาการระบบหลักประกันสุขภาพภาครัฐให้เกิดเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการ และใช้ทรัพยากรร่วมกัน¹

สถานการณ์ด้านการบริหารจัดการกำลังคนด้านสุขภาพ สามารถแก้ปัญหาความขาดแคลนกำลังคนด้านสุขภาพได้ระดับหนึ่ง แต่การกระจายและการพัฒนาคุณภาพบุคลากร ยังต้องมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ระบบบริการสุขภาพที่เป็นอยู่ไม่มีระบบที่ปรึกษาสุขภาพประจำตัวหรือประจำครอบครัวทั้งในเรื่องเกี่ยวกับการดูแลตนเอง การเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การปฏิบัติตัวเพื่อการมีสุขภาพดี ในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจในปัจจุบันนี้ สัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์มีแนวโน้มลดลง กำลังคนด้านสุขภาพในชุมชนตามโครงการ

สาธารณสุขมูลฐานในรูปของอาสาสมัครสาธารณสุข เป็นการขยายตัวในเชิงปริมาณ แต่ยังขาดคุณภาพ มีเพียงกลุ่มเล็ก ๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง นอกจากนี้ระบบงานสาธารณสุขมูลฐาน ยังมีลักษณะรวมศูนย์ ใช้วิธีการสั่งงานจากส่วนกลางให้อาสาสมัครสาธารณสุขดำเนินการ แทนที่จะเป็นการทำงานตามปัญหาของชุมชน กลไกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จึงกลายเป็นแขนขาของรัฐ และทำงานให้กับรัฐแทนที่จะเป็นกลไกของชุมชนในการแก้ปัญหาของพื้นที่นั้น ๆ^{2,3}

จากสภาพการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนไป ทำให้การปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มประชาชนในพื้นที่ มักไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จากสาเหตุหลายประการ คือ ขาดการประสานงานที่ดีในการดำเนินงาน ขาดแรงจูงใจ ขาดความต่อเนื่อง สม่่าเสมอ ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญของงานสาธารณสุขมูลฐาน จึงทำให้ความร่วมมือในงานพัฒนาชุมชน ดังนั้นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ จะต้องมีความสามารถสร้างศรัทธาและเป็นผู้ดำเนินด้านสุขภาพอนามัยอย่างแท้จริง จึงจะนำชุมชนสู่ความสำเร็จ^{2,4} การดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานนั้น ยังมีแนวคิดและข้อสรุปที่มีความหลากหลายและแตกต่างกันมาก การดำเนินงานยังประสบปัญหาสำคัญ เช่น ในช่วงทศวรรษแรกของการสาธารณสุขมูลฐาน พบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ไม่มีความกระตือรือร้นในการทำงาน และทำงานตามที่เจ้าหน้าที่ร้องขอเป็นหลัก และการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐาน ยังเป็นแบบเดียวกันทั่วประเทศ และเป็นไปตามระบบราชการที่มีการสั่งการและกำกับเป็นชั้น ๆ จากระดับกระทรวงฯ จนถึงพื้นที่ปฏิบัติการในหมู่บ้าน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในจังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในจังหวัดน่าน
3. เพื่อศึกษาระดับความรู้ในด้านสาธารณสุขของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในจังหวัดน่าน
4. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในจังหวัดน่าน

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผล การปฏิบัติงาน แรงจูงใจและความรู้ด้านสาธารณสุขของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในจังหวัดน่าน และ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ของจังหวัดน่าน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตจังหวัด น่าน ประกอบด้วยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านทั้งหมด 11,430 คน โดยเก็บข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่าง 1,151 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการ

ปฏิบัติงานของ อาสาสมัครสาธารณสุข ในจังหวัดน่าน โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยการทำงาน เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพหลัก รายได้ ระยะเวลาในการปฏิบัติงานและการเข้ารับการอบรม จำนวน 8 ข้อ เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ

ส่วนที่ 2 เป็นชุดแบบสอบถามเกี่ยวกับการวัดความรู้ในด้านสาธารณสุขของอาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 12 ข้อ

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข ในจังหวัดน่าน จำนวน 12 ข้อ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การหาคุณภาพของเครื่องมือตามขั้นตอนตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบและพิจารณาความสอดคล้องของคำถามแต่ละข้อกับคุณลักษณะ ว่ามีดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา จากนั้นนำข้อมูลที่รวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ในช่วง 0.67 – 1.00 แบบสอบถามที่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha – Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อถือได้ของสัมประสิทธิ์แอลฟาที่ 0.95

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล และแปลผลข้อมูล ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ใช้สถิติในการศึกษาดังนี้ 1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่ม

ตัวอย่าง 2. สถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) ได้แก่ สหสัมพันธ์เพียร์สัน และสถิติการถดถอยพหุ (Multiple Regrssion Analysis) ด้วยวิธี Enter กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจาก คณะกรรมการจริยธรรมเกี่ยวกับการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในจังหวัดน่าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการปฏิบัติงาน แรงจูงใจและความรู้ด้านสาธารณสุขของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในจังหวัดน่าน และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในจังหวัดน่าน จำนวน 1,151 คน ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์เป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 87.0 อยู่ในช่วงอายุ 50 ปีขึ้นไปมากที่สุด ร้อยละ 64.2 รองลงมาเป็นอายุในช่วงระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.7 และกลุ่มอายุ 30 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 8.7 ตามลำดับ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา / ปวช ร้อยละ 45.5 รองลงมาจบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 21.6 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 76.4 รองลงมา มีสถานภาพสมรส ม่าย/หย่า/แยก ร้อยละ 13.4 มีรายได้ต่อเดือน 3,000 – 5,000 บาท มากที่สุดร้อยละ 34.1 รองลงมา มีรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 33.2 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 59.2 รองลงมา ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 15.6 มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน อสม. มากกว่า 10 ปี ร้อยละ 55.7 รองลงมา มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน อสม. 5 –

10 ปี ร้อยละ 22.8 ได้รับการเข้าร่วมอบรม ร้อยละ 91.4 และไม่ได้เข้าร่วมการอบรม ร้อยละ 9.6

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ผลการวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยพิจารณาจากจำนวนครั้งของการเข้าร่วมกิจกรรมพบว่า จำนวนและร้อยละของผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง (12 ครั้ง) ร้อยละ 77.36 รองลงมาเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 11 ครั้ง ร้อยละ 4.72 อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 10 ครั้ง ร้อยละ 3.77 เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 9 ครั้ง ร้อยละ 7.55 และมีอาสาสมัครสาธารณสุขที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรม ร้อยละ 6.60

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ผลการวิเคราะห์แรงจูงใจในการปฏิบัติงานในภาพรวมและรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยรวมและรายด้าน พบว่าในภาพรวมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.03$, $\sigma = 0.69$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีแรงจูงใจด้านความสัมพันธ์ทางสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.33$, $\sigma = 0.54$) รองลงมาคือ แรงจูงใจด้านความเจริญก้าวหน้า เจริญก้าวหน้า ($\mu = 4.17$, $\sigma = 0.56$) และแรงจูงใจด้านการดำรงชีพ ($\mu = 3.60$, $\sigma = 0.99$) ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดในแต่ละด้านดังนี้

ด้านการดำรงชีพ จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการดำรงชีพ พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการดำรงชีพอยู่ในระดับมาก ($\mu=3.60, \sigma=0.99$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามี

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับสวัสดิการที่ได้รับมีความเหมาะสม อยู่ในระดับสูงที่สุด ($\mu=3.76, \hat{O}=1.007$) รองลงมาคือ ลักษณะงานของ อสม. เป็นงานที่มีความมั่นคง ($\mu=3.69, \hat{O}=0.935$), เงินที่ได้รับเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ($\mu=3.51, \hat{O}=0.988$) และเงินค่าตอบแทนที่ได้รับมีความเหมาะสม ($\mu=3.45, \hat{O}=1.046$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ทางสังคม พบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ทางสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu=4.33, \hat{O}=0.54$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าเจ้าหน้าที่สาธารณสุขสามารถให้คำปรึกษาในการปฏิบัติงานและสามารถช่วยเหลือได้อยู่ในระดับสูงที่สุด ($\mu=4.48, \hat{O}=0.543$) รองลงมาคือ เพื่อนร่วมงานมีความเป็นมิตรต่อกันสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ ($\mu=4.34, \hat{O}=0.551$), สามารถเป็นที่พึ่งพาของคนในชุมชนได้ ($\mu=4.29, \hat{O}=0.523$) และสามารถเป็นที่พึ่งพาของเพื่อนร่วมงานได้ ($\mu=4.22, \hat{O}=0.549$) ตามลำดับ

ด้านความเจริญก้าวหน้า จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความเจริญก้าวหน้า พบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความเจริญก้าวหน้า อยู่ในระดับมาก ($\mu=4.17, \hat{O}=0.56$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าสามารถถ่ายทอดความรู้ในด้านสุขภาพอย่างถูกต้องให้กับประชาชนในชุมชนได้อยู่ในระดับสูงที่สุด ($\mu=4.28, \hat{O}=0.499$) รองลงมาคือ ได้รับการสนับสนุนให้มีการพัฒนาทักษะฝีมืออบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ($\mu=4.25, \hat{O}=0.50$), ได้รับการส่งเสริมศึกษาดูงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ ($\mu=4.11, \hat{O}=0.642$) และได้รับมอบหมายงานด้วยความเสมอภาค ($\mu=4.04, \hat{O}=0.633$) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความรู้ในด้านสาธารณสุขของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ผลการวิเคราะห์ระดับความรู้ด้านสาธารณสุขของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในจังหวัดน่าน พบว่า ส่วนใหญ่มีความรู้ด้านสาธารณสุขอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 79.84 รองลงมาคือ มีความรู้ในระดับปานกลาง ร้อยละ 15.03 และมีเพียงร้อยละ 5.13 ที่มีความรู้ในระดับต่ำ

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประเด็นความรู้ด้านสาธารณสุข พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีความรู้สูงสุดในด้านการจัดการสุขภาพชุมชนและการมีส่วนร่วมในแผนสุขภาพตำบล ในประเด็นที่ว่า "อสม. ทุกคนต้องเป็นแกนนำปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขภาพ" คิดเป็นร้อยละ 96.5 รองลงมาคือ ความรู้เกี่ยวกับหญิงตั้งครรภ์ ในประเด็น "ไม่ควรรับประทานอาหารรสจัด อาหารดิบ ๆ สุก ๆ ของหมักดอง ผงชูรส ชา กาแฟ" คิดเป็นร้อยละ 96.4 อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่มีสัดส่วนผู้ตอบถูกน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับประเด็น "กึ่งแห้งที่มีสีสดใหม่อาจมีสีผสมจากการย้อม ซึ่งจะไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค" คิดเป็นร้อยละ 66.2

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่าน

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่าน โดยใช้การวิเคราะห์หัดถถอยพหุ มีตัวแปรอิสระทั้งหมด 12 ตัว ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการทำงาน ความรู้ด้านสาธารณสุขและแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

จากเงื่อนไขการทดสอบด้วยสถิติ Multiple Regression Analysis ซึ่งต้องทดสอบความสัมพันธ์ของ Pearson correlation พบว่า มีค่า p ไม่เกิน 0.70 และจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าค่า Durbin Watson มีค่าเท่ากับ 2.206 อยู่ในช่วงที่กำหนด แสดงว่าค่าความคลาดเคลื่อนต้องมีการกระจายตัวแบบอิสระ

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่าน (n = 1,151)

ตัวแปร	B	S.E	Beta	Sig.
แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน				
ด้านการดำรงชีพ	0.017	0.011	0.048	0.101
ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	0.040	0.020	0.0590	0.044*
ด้านความเจริญก้าวหน้า	0.056	0.020	0.083	0.005*
ความรู้ด้านสาธารณสุข	-0.007	0.005	-0.000	0.171
เพศ				
หญิง	-0.010	0.026	-0.012	0.691
ชาย® (Reference)				
อายุ	0.021	0.012	0.050	0.091
ระยะเวลาในตำแหน่ง อสม.	0.020	0.010	0.060	0.043*
รายได้	-0.015	0.007	-0.066	0.026*
การศึกษา				
สูงกว่ามัธยม	-0.025	0.021	-0.034	0.243
ต่ำกว่ามัธยม (Reference)				
สถานภาพสมรส				
สมรส	0.034	0.020	0.049	0.098
ไม่สมรส (Reference)				
การเข้ารับการอบรม				
อบรม	0.017	0.083	0.025	0.083
ไม่อบรม (Reference)				
อาชีพ				
รับจ้าง	-0.026	0.024	-0.032	0.282
ไม่รับจ้าง (Reference)				
R ² = 0.121 SEE = 0.21660 F = 1.401 Sig = 0.159				

* p < 0.05

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่าน เมื่อนำตัวแปรเข้าสู่สมการ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระทั้ง 12 ตัว ร่วมกันอธิบายความผันแปรของผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขจังหวัดน่าน โดยพบว่า มีเพียงตัวแปรแรงจูงใจใน

การปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ตัวแปรแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ด้านความเจริญก้าวหน้า ตัวแปรระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง อสม. และตัวแปรรายได้ ที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขจังหวัดน่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยอาสาสมัครสาธารณสุขที่มีแรงจูงใจในการ

ปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี และด้านความเจริญก้าวหน้าที่ดี จะมีผลการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น 0.04 และ 0.056 คะแนน และอาสาสมัครสาธารณสุขที่มีระยะเวลาในตำแหน่ง อสม. เพิ่มขึ้น 1 ปี จะมีผลการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น 0.02 คะแนน และอาสาสมัครสาธารณสุขที่มีรายได้เพิ่มขึ้น จะมีผลการปฏิบัติงานลดลง 0.015 คะแนน และเมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีอำนาจในการทำนายที่ดีที่สุดคือ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความเจริญก้าวหน้า

ทั้งนี้ จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าว สามารถนำมาเขียนเป็นสมการถดถอยพหุในรูปของคะแนนดิบ (B) เฉพาะตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้ดังนี้

Performance=0.056 (ความเจริญก้าวหน้า) +0.040 (ความสัมพันธ์ทางสังคม)+0.020(ระยะเวลาในตำแหน่ง) -0.015 (รายได้)

และในรูปของคะแนนมาตรฐาน (Beta) ได้ดังนี้

$Z_{Performance}=0.083(Z_{ความเจริญก้าวหน้า}) +0.059(Z_{ความสัมพันธ์ทางสังคม}) +0.060 (Z_{ระยะเวลาในตำแหน่ง}) -0.066 (Z_{รายได้})$

โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ของสมการเท่ากับ 0.121 แสดงว่าตัวแปรอิสระทั้ง 12 ตัว สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่าน ได้ร้อยละ 12.10 โดยมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ (SESEE) เท่ากับ 0.21660

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่าน สามารถสรุปและอภิปรายผลสำคัญได้ดังนี้

1. ผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่าน ในภาพรวมพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

ส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ รุ่งนภา บุญทัน² ที่ศึกษาเรื่องบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุข และพบว่าการปฏิบัติงานของ อสม. อยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบริบทของ อสม. ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม ทำให้มีกิจวัตรประจำวันและอยู่อาศัยในชุมชนของตนเองเป็นหลัก ส่งผลให้มีเวลาและความพร้อมในการอุทิศตนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมและปฏิบัติหน้าที่ด้านสาธารณสุขได้อย่างเต็มที่

2. แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อสม. มีแรงจูงใจด้านความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นอันดับแรก รองลงมาคือแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความเจริญก้าวหน้า และแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการดำรงชีพ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พรฤดี จิวสวัสดิ์³ ที่ศึกษาเรื่องแรงจูงใจและการปฏิบัติงานตามบทบาทของ อสม. และพบว่าแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านความต้องการความสัมพันธ์มาเป็นอันดับแรก ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เนื่องจาก อสม. เป็นงานจิตอาสาบุคคลที่เข้ามาทำงานจึงมีความต้องการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี ได้พบปะพูดคุยกับเพื่อนร่วมงานและคนในชุมชน ต้องการเป็นตัวแทนของประชาชนมีบทบาทในการช่วยเหลือเกื้อกูลงานด้านสุขภาพการสร้างสามัคคี ตลอดจนได้รับการยกย่องนับถือจากคนในชุมชน สิ่งเหล่านี้จึงเป็นตัวกระตุ้นสำคัญที่ทำให้ อสม. มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูง

3. ความรู้ด้านสาธารณสุขของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่าน ในภาพรวมพบว่า อสม. จังหวัดน่าน มีความรู้ด้านสาธารณสุขอยู่ในระดับดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ภาวัญชนอร ทิพย์เพชร⁴ ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของ อสม. และพบว่า อสม. มีระดับความรู้ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับดี

ทั้งนี้เนื่องจาก อสม. ทุกคนต้องผ่านการอบรมและได้รับข้อมูลข่าวสาร รวมถึงมีการปฏิบัติหน้าที่เรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ทำให้มีความเข้าใจในบทบาทภารกิจและการจัดการสุขภาพชุมชนเป็นอย่างดี

4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่าน จากการวิเคราะห์ถดถอยพบว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 12 ตัว สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของผลการปฏิบัติงานของ อสม. ได้ร้อยละ 12.1 ($R^2=0.121$) โดยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความเจริญก้าวหน้า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ระยะเวลาในการตำแหน่ง อสม. และรายได้ มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของ อสม. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารงานบุคคลและงานอาสาสมัคร^{5,6} ที่ชี้ว่า แรงจูงใจและความผูกพันหรือประสบการณ์ในการทำงานเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของจิตอาสา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากการศึกษาพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความเจริญก้าวหน้า และมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ดังนั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ควรมีการกำหนดแผนการดำเนินงานส่งเสริมให้อาสาสมัครสาธารณสุขมีความตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทและหน้าที่ ของตนเองในการดูแลสุขภาพของคนในชุมชน

1.2 จากการศึกษาพบว่าความรู้ด้านสาธารณสุขของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา / ปวช ร้อยละ 45.5 มีความรู้ด้านสาธารณสุขในระดับ

ดี ร้อยละ 79.84 ดังนั้นองค์การบริหารส่วนจังหวัดและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลควรมีแผนการดำเนินงาน หรือโครงการ เพื่อนำความรู้ด้านสาธารณสุขสู่ชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 จากการศึกษาพบว่าอาสาสมัครสาธารณสุข มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นอันดับแรก ดังนั้น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลควรมีการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เช่น มีการจัดกิจกรรมคัดเลือกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีการปฏิบัติงานดีเด่นในแต่ละเดือน เพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติ เป็นกำลังใจและเป็นการกระตุ้นให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านคนอื่น ๆ มีการแข่งขันกันในการปฏิบัติงาน ควรจะมีการติดตาม ช่วยเหลือ นิเทศการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตรวจสอบการปฏิบัติงาน และให้คำแนะนำที่ถูกต้องกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

2.2 จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดน่าน พบว่าแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความเจริญก้าวหน้า ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ระยะเวลาในตำแหน่ง อสม. และรายได้ ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข ดังนั้น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ควรสนับสนุนให้อาสาสมัครสาธารณสุขมีโอกาสในการศึกษา เพื่อความก้าวหน้า และควรคัดเลือกอาสาสมัครสาธารณสุขที่มีระยะเวลาในตำแหน่ง อสม. นาน ๆ และมีรายได้ที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มผลการปฏิบัติงาน

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

3.1 ควรทำการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ เพื่อหาสาเหตุหรือปัจจัยที่มีความสำคัญกับผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข เพื่อให้ได้คำตอบเชิงลึกในประเด็นที่การศึกษาเชิงปริมาณไม่สามารถทำได้

เอกสารอ้างอิง

- 1.ณัฐนนท บรีสุทธิ. การศึกษาสถานการณ์และทิศทางการพัฒนา อสม. ในยุคประเทศไทย 4.0. นนทบุรี: กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนงาน กองสนับสนุนสุขภาพประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ; 2563.
- 2.รุ่งนภา บุญทัน. บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขของเทศบาลหัวกุญแจ อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี [ปัญหาพิเศษปริญญามหาบัณฑิต]. ชลบุรี: วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา; 2553.
- 3.กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. จำนวน อสม.ที่มีสิทธิรับค่าป่วยการและมีการบันทึกเลขบัญชีธนาคารแล้ว [อินเทอร์เน็ต]. 2569 [เข้าถึงเมื่อ 20 ม.ค. 2569]. เข้าถึงได้จาก:
<http://www.thaiphc.net/phc/phcadmin/administrator/Report/OSMRPOOOBBE.php>
- 4.อักษรพร อุตศาสตร์, วีราสิรี วสีวีรสิวี. บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการส่งเสริมสุขภาพผู้พิการในชุมชนตำบลนาหัวบ่อ อำเภอยะผานิคม จังหวัดสกลนคร. วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน. 2566;9(4):21-32.
- 5.กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. จำนวน อสม.ที่มีสิทธิรับค่าป่วยการและมีการบันทึกเลขบัญชีธนาคารแล้ว, สืบค้นวันที่ 20 มกราคม 2569 จาก<http://www.thaiphc.net/phc/phcadmin/administrator/Report/OSMRPOOOBBE.php>
- 6.การสาธารณสุขมูลฐานในประเทศไทย. การดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานในประเทศไทย.กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน. 2538